

I

215155

A

Γ Ν Ω Μ Η Σ 243.
11.

ΠΑΘΗΜΑΤΑ
MEDICO-PHYSICE
AGITATA,

Q U Æ

A U S P I C E D E O

Authoritate & Consensu Perillustrium, Magnificorum, Spectabilium, Prænobilium, Excellentissimorum, & Clarissimorum Virorum &c. Reverendissimi, Perillustri ac Magnifici Domini Universitatis RECTORIS, Perillustri, Magnifici, Spectabilis & Excellentissimi Domini DECANI, Venerabilis Domini Senioris, S. C. R. C. M. DD. Consiliariorum & Archiatrorum, nec non DD. Professorum, adeoque totius Amplissimi DD. Medicorum Collegii

IN CELEBERRIMA ET ANTIQUISSIMA
UNIVERSITATE VIENNENSI
PRÆSIDE

Prænobili, Excellentissimo & Clarissimo Domino

P E T R O Q U A R I N

Philosophiæ & Medicinæ Doctore, ejusque in Theoreticis Professore publico & Ordinario]

Exercitii gratiâ publicæ ventilationi exponit

MARTINUS ANTONIUS FREUNDT
DE WEYENBERG,

Austriacus Viennensis, Philos. Magister, Saluberrimæ Medicinæ in tertium Annum Auditor.

*Discutientur in publico DD. Med. Coll. horis pomeridianis consuetis Mense Majo
Die 10. Anno M. DCC. XXXIV.*

VIENNÆ AUSTRIÆ, typis Mariæ Theresiæ Voigtin Viduæ.

1
215155

PRÆFATIO.

Uemadmodum Philosophi in inquirendis rerum entitatibus causam primariò intendunt, utpote cùm nihil in hac rerum Universitate sub oculos cadat, quod non suam agnoscat causam, ita & Medici muneris est tam in sanitate conservanda, quàm ea amissa recuperanda causas indagare, quem enim latet dari effectum sine causa, cùm autem sanitas & morbus sint effectus, necessariò causis suis gaudere debent, hujus utpote veteri paræmiæ: scilicet

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

minùs congrui causas ad aliud forum pro hac vice remitto, studui enim benevole Lector! tibi proponere materiam, quæ, licèt non omne punctum, saltem aliquam gustui tuo arridentem partem ferat, offert verò talis materia sese inter causas sanitatis, quæ modernis temporibus apud nonnullos est in magno abusu, hæc igitur nempe *γνώμης παθήματα*, utpote tam dulcedine, quàm utilitate, ne dicam necessitate, comendabilis materia elucubranda est, quantæ enim morborum myriades ex horum abusu ortæ fuerint, & adhuc oriantur, quotidiana docet experientia, ne itaque diutius in limine hæream, sit

C A P U T I.

De Sanitate.

§. I.

Quia γνῶμης παθήματα utpote quæ ad sanitatem conservandam multum faciunt, in censuram veniunt, necesse est quædam de ipsa sanitate præmittere; consistit autem sanitas in partium fluidarum temperie & legitima secundum minimas particulas mixtione, ac in solidarum debita conformatione, ut machina corporis nostri apta nata sit omnes functiones ritè exercendi.

§. II.

EX qua descriptione patet ad perfectam sanitatem exigi integram solidarum partium conformationem in numero, figura, situ &c. & fluidarum secundum minimas particulas proportionem & mixtionem, quarum unâ deficiente non habetur perfecta sanitas.

§. III.

Differt sanitas ratione ætatis, temperamentis, sexûs &c. quia verò de his in longum excurrere animus non est, cum multa volumina & veteres & recentiores de hac materia nobis reliquerint, scopo nostro accedimus; quare sit

C A P U T II.

De γνῶμης παθήμασι in genere.

§. I.

ANtequam definitionem statuam, quædam de ætimologia nominum recensenda sunt, est enim γνῶμιν vox Græca, & latinè idem significat,

ficat, ac animus, *Πάθημα* verò pariter vox Græca latinè idem sonat, quod passio, consequenter *γνώμης Παθήματα* nihil aliud sunt, quàm animi passionēs, quibus præmissis sit

§. II.

A Nimi passionēs sunt perceptiones, sensationes, vel commotiones animi, quatenus animus aliquid appetit tanquam sibi conveniens, vel aliquid averfatur tanquam appetitui ejus contrarium; dicuntur 1. commotiones animi, quia animus in istis specialiter commovetur, dicuntur 2. ad animum referri, ut distinguantur ab iis, quæ ad objecta externa referuntur, v. g. odor, sonus &c., item ab iis, quæ solum corpus concernunt, ut sunt fames & sitis.

§. III.

HÆ passionēs fiunt per spiritus, quatenus nempe horum circulus seu series & pressio adaugetur vel imminuitur, hincque ad bina capita hi motus referuntur, scilicet 1. dum animus quasi exultans sese erigit, adeoque spiritus animales in cerebro respectivè commoti irradiationis suæ sphaeram ampliant, cumque tam uberi influxu præcordia exagitent, sanguis necessariò in omnes partes liberius diffunditur.

§. IV.

Secundò à contrario animus percussus per spiritus compressos ad intus diductus corpori minor apparet, quare à facultatibus animalibus operationes segniter exercentur, præcordia consueto spirituum influxu destituta penè concidunt, ac sanguis illic lentiùs circulatur; sunt præterea alii animi gestus, quibus ab æquali sua expansione desciscens corpori minùs congruus evadit, ubi primò potentia sensitiva speciem novam juxta impressiones conceptas affectans in suas partes cerebrum consciscit, deinde mox nervorum commeatu præcordia velut plectro quodam pro modulo suo determinat, ita ut juxta ideam conceptam sanguis, ejusque motus tanquam ad tripudii numeros componatur.

§. V.

Interim ut de causis in genere quædam dicamus, ex dictis patet animum sub statu quietis & motùs considerandum esse, nempe quòd sit instar maris tranquillì vel instar fluvii rapacissimi: prior status non solum competit dormienti, sed etiam vigilantì, dum scilicet objectum tantum concipit, ita ut illi nequè quidquam boni nequè quidquam mali importet, posterior verò habetur, quando ex objecto concepto aliquid boni vel mali sibi imminere suspicatur, ubi primum totis viribus aquirere & possidere, alterum verò amovere studet; sicque sæpè non solum spiritus animales & sanguinem cum humoribus, sed ipsas partes solidas animus in suum opus pertrahit, nam quamprimùm aliquid amplectendum vel

averſandum animus concipit, mox ſpiritus cerebri incolæ in ſeriem ordinati appetitum formant, ac impreſſione ad præcordia tranſmiſſa ſanguis variè agitur, ſicque motus reſpectivi eliciuntur, à quibus γνωμῆς Παθήματα ſeu animi paſſiones omninò dependent.

§. VI.

CÆterùm notandum 1. ad hoc ut animi paſſiones ſeu γνωμῆς Παθήματα in ulteriorem veniant cognitionem, quòd, prout homini imprimis propriè competunt, ita etiam objecti bonitas vel malitia ad hominem propriè pertinere debeat. Notandum 2. bona vel mala eidem homini evenire vel ratione objecti, vel ſubjecti, de illo alibi, quod verò hoc concernit, bona vel mala oblata reſpiciunt animum vel per ſe, vel prout animæ rationali ſubjectum, vel prout corpori conjunctum, ſicque aliæ Phyſicæ, Metaphyſicæ aliæ, & aliæ morales ſeu corporeæ audiunt; hinc ſic

CAPUT III.

De Paſſionibus Phyſicis.

§. I.

Paſſiones Phyſicæ, quæ animum per ſe & prout ab alia quacunque relatione abſtractum concernere videntur, ſunt duæ; Sympathia, & Antipathia: Sympathia eſt alicujus in alterum propenſio, nam præter formam & pulchritudinem objecti, cujus aſpectu animus illaqueari ſolet, ita ut neglectâ corporis curâ, & poſthabito rationis diſcrimine amaſiæ ſuæ penitiſſimè adhæreat, etiam aliquando res minùs pulchras, quas ſanus quiſque repudiet, velut faſcino allectas animus captivas ducit, ut, quidam perditè amantes, licèt videant meliora, pro bentque, tamen deteriora ſequuntur; cujus ratio eſt, quòd animus amicitias, quarum affectus haud conſcil ſunt, cum rebus quibusdam ſecretò ineat, ac eas firmiter colat.

§. II.

Antipathia eſt à contrario, quando objectum aliquod ceterum inſons, & allis ſat gratum animus abhorret; ſic nonnullis fells præſentia, buſonis vel anguillæ aliis eſt inimica, nec tantùm res viſu aut odore perceptas auſugunt, ſed & cum eas latentes minimè ſuſpiciantur, à materia ſubtili talis animalis tranſpiratione inquinata ſpiritus variè commoventur, ita ut ſubin lypothimias & animi deliqua tales homines patiantur.

CAPUT

CAPUT IV.

De Passionibus Metaphysicis.

Passiones Metaphysicæ (quæ animum prout animæ rationali subiectum concernunt) sunt Resipiscentia , Amor DEI , peccati detestatio , spes salutis , vindictæ Divinæ metus , allæque similes ; contingunt autem , & afficiunt corpus eatenus , quatenus animæ rationalis , dum DEUM adorat , utraque pars (sensitiva nempe & flammea) sese committit , & solitas emanationes cohibet , sicque nervorum operâ præcordia angustando sanguinis circulum remoratur ; quod verò reliquum est , cum hæc passiones magis sint Divinæ , earum etiam ulteriorem elucubrationem Theologis relinquo , & sit

CAPUT V.

De Passionibus Moralibus in genere.

§. I.

Passiones morales sunt functiones animi ut corpori conjuncti , in quantum animus aliquid sub imagine corporea appetit tanquam sibi quæ corpori conjuncto proprium , vel aliquid averfatur tanquam contrarium. Dicuntur 1. functiones animi ut corpori conjuncti , ad hoc ut differant à Physicis & Metaphysicis supra expositis passionibus. Dicuntur 2. Morales seu corporeæ , quia animus sæpius afficitur ratione sui subiecti seu corporis : licet enim in se contineat proprios amores & aversiones , & licet animæ rationali subiciat , quia tamen corpori conjugali quasi fœdere unitur , hinc relationibus aliis posthabitis hoc unice colit , & ob res corpori secundè vel adversè evenientes variè affici solet.

§. II.

Harum passionum numerus varius est , nam aliqui dividunt appetitum sensitivum (huic etenim has passiones proprias adjudicant) in concupiscibilem & irascibilem ; illique sex scilicet Amorem , Odium , Gaudium , Tristitiam , Desiderium & Fugam , huic verò quinque attribuant , quas etiam vehementioris indolis esse docent , & sunt Spes , Desperatio , Audacia , Timor , & Ira , harum passionum fontes sunt juxta Aristotelem 2. Ethic. cap. 3. Voluptas & Dolor ; sed quàm inconclina sit hæc divisio , pluribus patet argumentis ; nam primò odium malè ad appetitum concupiscibilem , spes verò vicissim malè ad irascibilem revocatur ; secundò affectus quidam nobiliores , majorisque indagationis , ut sunt Zelotypia , Admiratio , Invidia &c. prorsus omittuntur.

§. III.

§. III.

Alile contra cum Cartesio dividunt in primitivas & secundarias, primitivas statuunt Amorem, Odium, Gaudium, Tristitiam, Fugam, Desiderium, & Admirationem; reliquas verò scilicet Zelotypiam, Spem, Desperationem, Audaciam, Terrorem, Timorem, Iram, Indignationem, Invidiam, Misericordiam, Pudorem, Libidinem, Consternationem, Gloriationem, & Imaginationem ad secundarias remittunt, his tamen omnibus duas anteponunt, videlicet Voluptatem & Dolorem, ex quibus tanquam ex fontibus omnium primis reliquas scaturiginem suam habere judicant, cujus ingeniosi Authoris opinioni & meam subscribo.

§. IV.

An tequam de dictis passionibus separatim agam, notandum est primò duplicem esse finem harum passionum, immediatum & remotum; ille est adeptio boni & absentia mali; hic verò conservatio animalis, qui finis tamdiu intenditur, quamdiu hæ in debita mensura & proportionem manent, nam quamprimum excedunt, morborum imò mortis ipsius sæpius prodromi sunt, cum non solum spiritus turbentur, & vel in adaucta, aut in diminuta & non sufficienti copia influunt, sed & ipse sanguis in suo circulo jam adaugetur nimis, nunc retardatur, vel stagnat, cujus exemplum habere est v. g. in excessivo amore, qui non paucis maniam induxit ob spirituum influxum, & sanguinis circulum adauctum; & vicissim in excessiva tristitia, quæ non solum spasmorum & morborum acutorum sed etiam chronicorum causa in suis cultoribus fuit ob debitum spirituum influxum turbatum, vel planè denegatum, hincque stasis sanguinis vel saltem retardatus circulus originem suam trahit; plura qui scire cupit, videat Cl. D. Thomam Willis Tract. de anima cap. VIII. pag. LXVII.

§. V.

Notandum secundò passiones has naturaliter loquendo bonas esse, nisi forsitan quædam suâ nimia violentiâ læderet temperamenta; simpliciter verò loquendo nec esse de se bonas nec malas, sic enim, si ira subjacet imperio rationis & voluntatis libertati, ac ad adstringenda in aliis vitia adhibetur, bona est juxta illud psalmi: *Iraſcimini, & nolite peccare*, sin e contra exeritur ad vindictam adversario inferendam, mala est, consequenter per se spectata hæc passio ad utrumque indifferens est.

§. VI.

Notandum tertio ad ulteriorem cognitionem voluptatem seu *ἡδονήν* consistere in spiritibus, dum hi ob res aliquas secundas in majori copia influunt, sicque præcordia & reliquas partes exagitando sanguinis & humorum circulum adaugent; Dolor verò seu *ὀδύνη* est spirituum in reliquas partes ob res minus secundas denegata pressio & elasticitas, unde etiam sanguinis & humorum circulus lentescit.

Quæ-

Quæres 1. quid sint Spiritus? R. Spiritus esse corpora subtilissima maximeque mobilia materiâ cælesti admodum turgida proximum animæ in obeundis functionibus instrumentum.

Quæres 2. unde generentur Spiritus? R. Eos generari ex massa sanguinea particulis volatilibus dulcibus & elasticis activis tam ex chylo quam respiratione transumptis turgida.

Q. 3. qualiter generentur Spiritus? R. Spiritus generari separatione, sive potius transcolatione, ad quam actionem particulæ quædam suo genere fermentativæ concurrunt.

Q. 4. quale sit incunabulum, receptaculum, & promptuarium Spirituum? R. Incunabulum Spirituum esse substantiam cerebri corticalem, receptaculum substantiam medullarem interiorem, promptuarium verò medullam oblongatam, & spinalem, omnium nervorum scaturiginē.

Q. 5. quales proprietates Spiritus habeant? R. 1. ut sint mobiles, qui motus duplex est intrinsecus & extrinsecus; 2. ut sint lucidi, sed tali luce lucent, quali in tenebris cicendulæ & certi quidam vermes, si enim fortiori luce donati essent, adjunctum simul haberent ingentem calorem.

Q. 6. an Spiritus in omnibus partibus sint lucidi? R. Affirmativè, quòd autem non in omnibus locis hanc lucem percipiamus, est ob structuram, nam quòd puriores sunt, eò lucidiores etiam erunt, quod clarè patet ex æconomix animalis muniis ritè procedentibus; quodsi verò aliqua de causa fatiscentes ab illuminatione cessent, mox tenebræ oboriuntur melancholicæ &c.

CAPUT VI.

De Passionibus Moralibus in specie, & quidem de primitivis.

§. I.

Licet passionibus primitivæ strictè loquendo sint illæ, quæ nulli alii passioni ortum suum debent, quia tamen hæ ab aliis ut fontibus omnium primis originem suam trahunt, hinc videtur illis hoc nomen competere eatenus, quatenus reliquæ ab istis dependent, consequenter relativè, in quantum sunt primitivæ respectu reliquarum, non autem sunt primitivæ respectu voluptatis & doloris.

§. II.

Dividuntur in duas classes, quia quædam voluptatem, quædam verò dolorem conjunctum habent, primæ classis sunt Amor, Gaudium, & Desiderium, secundæ classis Odium, Tristitia, & Fuga. Admiratio autem ab utraque passione scilicet voluptate & dolore participat.

§. III.

Est autem Amor seu *Ἔρως* (ut à mitiori exordium faciam) passio animi, qua sese affectu conjungit cum objecto, quod apprehendit sibi conveniens. In hoc affectu, si non nimis excedat, aut intermisceatur alia passio, observatur rubor faciei, pulsus frequens & robustus, ciborum appetitus plerumque viget, ac passim omnes actiones naturales conformiter peraguntur, hinc patet in hoc affectu Spiritus abundantius influere in nervos paris vagi, aliosque dictis functionibus appropriatos; hæc passio quantæ utilitatis sit, si limites non excedat, omnibus compertum est; omnia etenim vivificat, dependet à voluptate.

§. IV.

AMori opponitur Odium Græcè *Μίσος* dictum, quod est passio, qua animus sese affectu removel ab objecto, quod apprehendit sibi disconveniens, hinc animus objectum, quod odiò persequitur, amovere, & destruere studet, in hoc affectu observatur calor debilis, pulsus parvus, pallor faciei, & similia, quæ omnia sanguinis & spirituum motum & pressionem ad extra languere satis demonstrant, hic affectus licet non paucis scateat periculis, non tamen omni encomio, si moderatus, spoliandus est, connexum habet dolorem, quia spirituum influxus imminuitur, & circulatio sanguinis retardatur.

§. V.

HAs excipit Gaudium Græcè *Ἐὐφροσύνη*, quod est passio, qua animus sese affectu conjungit cum objecto præsentis ut bono, in illiusque fructione quiescit & delectatur; unde si quis aliqua bona ut proprietarius possidet, & hac passione non movetur, hæc possessio est tantum materialis, nec obstat nos aliquando latari de bono alterius, quia apprehendimus illud ut nostrum, si simplex sit, & leges non excedat, pulsus est benignus, & motus spirituum moderatus, dependet à voluptate.

§. VI.

GAudio contrariatur Tristitia Græcè *Λύπη*; & est passio animi, qua ipse contristatur ob malum præsens; hæc passio, quot non scateat malis, neminem ignorare persuasus sum, hoc in affectu corpus pallet, pulsus est debilis, spirituum influxus lanquet, quam in rem optime scripsit Fernellius lib. de passionibus animi cap. de Tristitia pag. 383. Hic affectus marcorem aliosque morbos frigidos dictos inducit juxta illud Prov. 17. *Tristis animus exsiccat ossa*; Connectitur huic affectui dolor, eò quod spirituum influxus & sanguinis circulus imminuatur.

§. VII.

§. VII.

Desiderium seu *Ἐπιθυμία* est passio animi, qua affectat rem habere præsentem, versatur circa rem consideratam ut bonam, & quidem absentem; in desiderio facies magis, quàm reliquæ partes rubent, pulsus est robustus & solito vehementior, appetitus ciborum viget, connectitur voluptati, quia hac in passione spirituum influxus promovetur, & sanguinis circulatio magis urget.

§. VIII.

Fuga seu *Φύγη* est passio animi, qua studet rem habere absentem; versatur circa rem consideratam ut malam, & quidem, quam putat esse præsentem, in fuga facies pallet, pulsus est parvus & debilis, appetitus ciborum lanquet, connectitur dolori, quia hac in passione influxus & elasticitas spirituum minuitur, motusque sanguinis minùs urget.

§. IX.

Admiratio seu *Θάυμα* est passio animi, qua fertur in attentam considerationem objecti, hoc affectu rarò tanguntur ii, qui rerum naturas & eventus perscrutantur, econtra ii sæpè, qui, licèt non habeant multarum rerum peritiam, sciunt tamen differentiam inter objecta; hic affectus connectitur voluptati & dolori, quia jam spirituum influxus & sanguinis circulus promovetur, hinc facies rubet, & est pulsus frequens; jam verò corpus perstat quasi immobile, eò quod spiritus ob considerationem nimis attentam objecti in influxu suo eandem determinationem servant, unde facies pallet, pulsus est debilis & parvus à minori sanguinis motu.

CAPUT VII.

De Secundariis.

§. I.

Pertractatis primitivis pertractandæ veniunt secundariæ, sortitæ sunt hoc nomen eatenus, quatenus ab aliis dependent, & sunt Zelotypia, Spes, Desperatio, Audacia, Terror, Timor, Ira, Indignatio, Invidia, Misericordia, Libido, Pudor, Consternatio, Gloriatio, & Imaginatio. Habent hæ omnes conjunctam voluptatem vel dolorem, hincque in tres classes dividuntur, nam aliquæ habent connexam voluptatem, aliæ dolorem, aliæ verò utramque simul complectuntur, primæ classis sunt Spes, Audacia, Libido, Gloriatio, & Imaginatio; Secundæ classis Desperatio, Terror, Timor, Pudor & Consternatio; Tertiæ classis numerantur Zelotypia, Ira, Indignatio, Invidia, & Misericordia.

§. II.

Zelotypia seu Ζήλως est passio animi, qua correptus pati nequit, ut alius cum fœmina, quam sibi propriam vult, conversetur, hinc etiam sæpè varias sibi format ideas & suspiciones non rarò falsas, quod etiam vice versa in fœminis accidit; hoc in affectu ab initio facies pallet, pulsus est parvus & debilis ob præpeditum spirituum influxum & sanguinis circulationem imminutam, mox autem facies ruborem induit, pulsus fit frequens & robustus, ac solitò vehementior ob humorum motum adauctum; conflatur ex amore nimio erga aliquam personam, hinc dein odiò habet, & tolerare nequit conversationem cum alio ob suspicionem, quam præconcepit, quare etiam non rarò vindictam quærere secum statuit, quantus sanitatis hostis sit, neminem latebit; refert etiam Mart. Akakia in Gal. art. parv. pag. 189. Exemplum pistoris, qui sibi testes amputavit, ne uxor, quam frustra de adulterio suspectam habuit, si conciperet, ex se concepisse indicare posset.

§. III.

Spes seu Ἐλπίς est passio animi, qua affectu animus erigitur ad aquirendum bonum, quod apprehendit quà tale obtentu quidem difficile, sed tamen possibile; hic facies aliquali rubore perfunditur, pulsus est acceleratus & robustus, ob majorem spirituum influxum & sanguinis circulationem promotam, conflatur ex amore & gaudio.

§. IV.

Desperatio seu Ἀπορία contrarius & horrendus ille affectus est passio animi, qua affectu erigitur ad rem, quam comprehendit quidem ut bonam sed obtentu impossibilem; facies pallet, pulsus est tardus & debilis, omnes actiones lanquent, si connectitur Dolori & Tristitiæ, quia spiritus non influunt, & circulatio sanguinis retardatur; si verò connectitur Iræ & Indignationi, facies rubet, & pulsus est robustus nec non celer; sanitati vel maximè obest.

§. V.

Audacia seu Τόλμη est passio, qua animus erigitur ad superandas ac spernendas difficultates, quas apprehendit in acquisitione boni; hæc nihil aliud esse videtur, quàm spes conjuncta cum contemptione periculi, quod se in bono obtinendo offert; quo in affectu facies rubet, torva est ac crudelis, pulsus solitò vehementior ac celerior ob humorum adauctam turgescientiam & motum, hinc etiam major observatur vigor ad actiones peragendas, & licet eadem fermè cum ira pa-

patlatur & inducat symptomata, modica tamen Audacia reddit ho-
mines sanos, vegetos, imò ad omnia aptos.

§. VI.

Terror seu *Φόβος* est passio, qua animus iudicat ex re comprehen-
sa sub ratione mali præsentis corpori damnum inferri; unde spi-
rituum pressio ad extra minuitur, solida magis lanquent, hinc palpi-
tationem ac motum convulsivum cordi inducunt, pulsus est debilis &
frequens, sanguinis cum majori impetu ad cor & pulmones refluxus,
unde anxietas præcordiorum, respiratio difficilis, corporis partes
externæ pallent, venæ detumescunt, & vel nullæ vel exiguæ appa-
rent &c.

§. VII.

Timor græcè *Θείλια* est passio, qua animus iudicat ex re compre-
hensa sub ratione mali imminentis corpus pati, hoc in affectu fa-
cies & partes pallent, vox sæpius interrumpitur, pulsus est tremulus
& frequens &c: quoniam spirituum series minùs æqualiter ad extra
premitur, & fluctuantes quasi spiritus in solidorum laxiores aliquan-
tùm factas fibras tortuosè vel ex parte mancè impetunt, unde & re-
liquorum humorum compages in tantum fatiscit.

§. VIII.

Ira seu *Οργή* est passio animi, qua illud, quod apprehendit malum
seu damnum corpori intulisse, omni conamine amovere, & sæpè
etiam vindictam sumere studet; in hac partes solidæ tremunt, respi-
ratio est adaucta, pulsus solitò vehementior, oculi scintillant, facies
flammea, os rubet, dentes strident, vox interrumpitur &c. quod Per-
gamenus confirmat l. 2. de caus. sympt. Cap. 5. in ira & spiritus & sanguis
modò interiorē plùs solidò viscèrum compagem occupant, modò fo-
ras magis expanduntur, hic affectus sanitati inimicus est, ob nimium
enim ad extra spirituum & sanguinis motum (quem talem esse testa-
tur *Hildanus obs. 18. cent. 1.*) secretiones accelerantur nimis, hinc bilis lar-
giùs secreta fermentando cum reliquis succis, diarrhæas, vomitus,
mensium fluxus &c. inducit; observamus etiam non rarò in plethoricis
apoplexiam sanguineam ex eadem concitatione secutam fuisse.

Q. an ira pallentium magis sit nociva, quàm eorum, qui mox ru-
borem induunt? R. problematicè: licèt enim testetur Cartesius Tr.
de animi passionibus art. 200. pag. LXX. pallentium iram magis noci-
vam esse, ex altera tamen parte obstat, quòd iste pallor provenire

possit ex honestate, quia videlicet conantur reprimere suas passiones, ipsosque pudet se ab iis exagitari.

§. IX.

Indignatio seu Ἀγανάκτησις est displicentia in affectu sensitivo orta ex eo, quod apprehendamus alicui immerenti bonum vel malum obvenisse; est affectus conflatus vel ex odio & ira, vel ex amore (si nempe cuivis, quem amamus, ut immerenti malum obvenit, hinc etiam compatimur illi) & ira, quatenus hac corripimur adversus eum, qui hoc malum intulit, unde facies rubet, pulsus est vehemens, strident dentes, manus conquantuntur, pulsatur pedibus terra &c. ob irregularem & indomitum quasi spirituum motum.

§. X.

Invidia Φθόνος fædus ille affectus patheticus est passio animi, qua is contristatur de bono alterius; facies pallet, pulsus est tardus, adest præcordiorum anxietas, respiratio difficilis ob leviolem & minùs elasticum spirituum influxum & retardatum sanguinis circulum, quanta alat mala, cuivis patet, hinc varia etiam habentur proverbia, quibus tamen præferendus poëta canens:

*Livor tabificum malis venenum
Intactis vorat ossibus medullas,
Et totum bibit artubus cruorem,
Quod quisquis fuerit, invidetque sorti,
Ut debet, sibi pena semper ipsi est.*

§. XI.

Misericordia Ἐλεος græcè dicta est passio animi, qua contristatur & compatitur alteri ob malum ipsi illatum; hic affectus, si leges non excedit, cuivis conveniens est, si verò leges excesserit, gravissimorum symptomatum fons & origo est, pulsus enim languet & est tardus, facies pallet, & tales homines ad omnes actiones segnes evadunt, ob spiritus in non sufficienti copia & elasticitate influentes, hinc sanguis suum circulum non servat, sed magis accumulatur in corde, cum effluxus in tantum sit retardatus, unde etiam non rarò respiratio difficilior redditur, constatur ex amore & tristitia.

§. XII.

Libido seu Ἀσέλγεια est passio, qua animus commercium venereum appetit; sanguis ebullit, hinc pulsus solito vehementior, medullæ

dullæ æstuant, oculi flagrant, genitalia inflantur, & (nî ratio & honestas subin obstaret) ad quosvis actus venereos mox animus pronus esset, hinc patet, quàm gravium symptomatum causa sit; conflatur ex amore, gaudio, & desiderio erga aliquod objectum.

§. XIII.

Pudor seu Ἀἰδώς est passio, qua animus metuit vituperium cum aliqua tristitia; facies plerumque rubere solet, pulsus est inordinatus, pudibundus modò tristatur, modò sibi ipsi quasi irascitur; conflatur ex tristitia & ira; pudor aliquis honestatis ceterùm signum est, hinc eos, qui citò erubescunt, vulgus bonæ notæ esse censet.

§. XIV.

Gloriatio græcè Καύχημα est passio, qua animus lætatur, & gaudet in apprehensione laudis; pulsus solet esse major, ad omnes actiones sunt promptiores quia spiritus in majori copia & elasticitate influunt, sanguinisque circulus est vivacior, conflatur ex amore & gaudio.

§. XV.

Consternatio Ἐκπληξίς græcè dicta est passio, qua animus stupet ex apprehensione mali imminantis; facies pallet, pulsus retardatur, ad actiones evadunt tardiores ob lentum minùs expansivum spiritum influxum, hinc sanguinis spissitudo quædam, conflatur ex tristitia & timore.

§. XVI.

Imaginatio seu Φαντασία est passio, quando animus aliquid sub ratione boni vel mali, præsentis vel futuri apprehendit, quantam vim habeat in corpus, experientia testatur, hæc diversissimorum malorum prodromus est, sic pestem excitari posse ex imaginatione Helmontius lib. de peste pag. 232. tradit; fætus nævo ex imaginatione matris notatos conspiciere licet, hac in passione spiritus magis ad unam partem agunt, inæqualiterquè humores premuntur.

Q. an omnes omnibus passionibus æquè obnoxii sint? R. negativè: quia non omnes idem objectum sub eadem ratione apprehendunt.

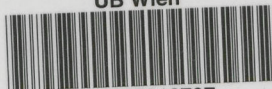
§. Ultimus.

Flinimus itaque has patheticas affectiones, & theses nostras in ideis delectantibus, & illi rependimus grates debitas, cui soli sit

Honor & Gloria.

UB Wien

+AM525612707

